herpy

FIRFISLER

Italian Wall Lizard

Podarcis siculus

Podarcis siculus er en robust, rask og dagaktiv øgle som soler seg på steiner, murer og ruiner i Italia og langs Adriaterhavet. Den blir 15-25 cm inkludert hale og lever av insekter og litt plantekost. Arten trenger sol, UVB, et stort terrarium med klippestruktur og en kald vinterdvale og trives best med et utendørs terrarium om sommeren.

Familie: Lacertidae

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**15-25 cm** total lengde inkl. hale
Vekt	**5-15 g**
Levealder	**5-8 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Klippelevende og bakkelevende**
Biotop	**Klippeterreng og temperert skog og eng**
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**120 × 50 × 50 cm** L × B × H for 2 voksne dyr
Temperatur, dag	**24-32 °C**
Varmeplass	**40-50 °C**
Temperatur, natt	**14-18 °C**
Luftfuktighet	**40-60 %**
Vann	**Vannskål**
UVB	**Anbefalt** Ferguson-sone 3
Vinterhvile	**5-10 °C** 8-12 uker
Kosthold	**Insekter, planter og små leddyr (spretthaler, bananfluer)**
Holdes	**Parvis eller én hann med flere hunner**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kjønnsmoden	**10-14 mnd.**
Kullstørrelse	**2-12 egg**
Kull per år	**2-3**
Inkubasjon	**35-50 dager** ved 25-30 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Ikke listet**
EU-vedlegg	**Ikke listet**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Podarcis siculus er en kraftig bygd øgle med en lang, spiss hale og et forholdsvis stort hode. Kroppen (snute til kloakk) blir opptil ca. 9 cm, og med hale er voksne dyr typisk 15-25 cm. De største veier omtrent 15 g. Hannene er større enn hunnene og har et bredere hode og kraftigere kjever. Kroppslengden til hunnene er i gjennomsnitt ca. 6 cm. Ungene er ca. 3 cm i kroppslengde ved klekking. Dyr fra nordlige bestander og fra øyer blir gjennomsnittlig mindre enn dyr fra det italienske fastlandet.

Fargen varierer mye. Oversiden er grønn, grønnbrun eller brun, ofte med et mørkt nettmønster eller lengdebånd, og undersiden er hvit, kremfarget eller svakt grønnlig. Noen øybestander er nesten svarte eller blålige. Hos hannene er fargene kraftigere enn hos hunnene. Arten ligner *Podarcis muralis* og kan forveksles med den, men er sterkere bygd og får typisk en

mer grønn overside.

Taksonomien er komplisert. Det er beskrevet flere dusin underarter og lokale former, og mange av dem er bare kjent fra små øyer. Dyr fra ulike områder bør derfor ikke blandes. Slektsnavnet kommer av gresk for «raskfotet», og artsnavnet henviser til Sicilia.

Temperamentet er livlig, sky og nysgjerrig. Dyrene flykter med stor fart, kaster halen ved fangst og venner seg bare langsomt til mennesker.

Utbredelse og leveområde

Podarcis siculus er en av de vanligste øglene i Italia og finnes over det meste av fastlandet og på Sicilia og mange mindre øyer. Mot nord når den det sørlige Sveits og det sørlige Frankrike, og langs Adriaterhavet finnes den i Slovenia, Kroatia, Bosnia-Hercegovina og Montenegro samt på mange øyer. Arten forsvinner over omtrent 1.000 m.

Arten er innført mange steder, bl.a. i Spania, på Korsika og Menorca, i Tyrkia, i det sørlige England og i den østlige delen av USA. Disse bestandene hører ikke til den opprinnelige utbredelsen og er ikke med på kartet.

> **Naturlig utbredelse:** Italia, Frankrike, Sveits, Slovenia, Kroatia, Bosnia-Hercegovina og Montenegro.

LEVEOMRÅDE

Podarcis siculus er en ekte generalist og finnes i skoglysninger, gressland, kratt, vinmarker, klippeterreng, åkrer og i byer og hager med murer og ruiner. Den er mer en kulturfølger enn de fleste øgler og er ofte tallrik der det er steinmurer, jernbanefyllinger og murverk. Den foretrekker åpne, solrike steder og er tydelig varmeelskende: aktive dyr har en kroppstemperatur på ca. 30-36 °C, i gjennomsnitt omtrent 33 °C.

Arten er dagaktiv og soler seg om morgenen på steiner og vegger. Klimaet er middelhavsaktig til temperert med varme, tørre somre og milde til kalde vintre. Dyrene er aktive fra tidlig vår til høsten og overvintrer i sprekker, huler og under steiner. Fuktigheten er moderat: steinene tørker raskt, og dyrene søker skygge og fuktigere sprekker når varmen er størst. Hunnene graver eggene ned i løs jord og sand.

Stell

TERRARIET

Et lite glassterrarium er for lite til *Podarcis siculus*. Et par skal ha minst 120 × 50 × 50 cm (lengde × bredde × høyde), og en hann med flere hunner mer. Arten er større og mer aktiv enn *Podarcis muralis*. Enda bedre er et utendørs terrarium eller et nettingbur i en solrik hage fra mai til september, der dyrene får naturlig lys og naturlige temperatursvingninger. Det må være helt rømningssikkert (fint trådnett, overdekket, med nedgravd kant) og ha både skygge og skjul, slik at dyrene ikke overopphetes.

Terrariet må være lengre enn høyt og fylt med loddrette og skrå flater: stablede skiferplater, kork, røtter og en klippebakgrunn med sprekker som dyrene kan gjemme seg i. Alle skjul må kunne tørke. Bunnen er en blanding av sand og litt jord, slik at dyrene kan grave, og planter som lyng, urter og eføy gir dekning. Ventilasjonen må være rikelig, helst fra både bunn og topp. Hannene er territoriale og biter hverandre, så hold bare én hann per terrarium. Eggleggende hunner må ha en dyp, lett fuktig sandbunn på minst 10 cm å grave i.

TEMPERATUR

Gradienten er det viktigste. Solplassen skal være 40-50 °C ved overflaten, målt med et infrarødt termometer, og resten av terrariet 24-32 °C om dagen. Det gir dyrene mulighet til å nå den kroppstemperaturen på 30-36 °C som de holder i naturen. Bruk en spot over en flat stein eller et stykke kork, og la dyrene velge mellom sol og skygge.

Om natten skal temperaturen falle til 14-18 °C. Om sommeren, når dyrene står utendørs, følger de naturlig været, og det er en fordel. Sterk sol kan gi over 40 °C i et lukket bur, så skygge og ventilasjon er nødvendig. Faresignaler er dyr som gaper, ligger flatt med åpen munn eller gjemmer seg hele dagen (for varmt), og dyr som ikke kommer frem før sent på formiddagen (for kaldt).

Vinterdvalen foregår ved 5-10 °C og er beskrevet under avl.

Les mer: Varme og temperatur Les mer: Vinterdvale og årstider

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luftfuktigheten skal være moderat: 40-60 % om dagen, og høyere (opptil 70-80 %) om natten, når dyrene sover i skjul. Terrariet skal tørke helt ut i løpet av dagen. Et vedvarende fuktig terrarium gir hudproblemer og soppinfeksjoner, mens et helt tørt gir problemer med hudskiftet.

Dyrene drikker dråper fra planter og steiner, så sprøyt lett med vann en gang om dagen, tidlig, slik at alt er tørt om kvelden. Ha dessuten en lav vannskål som holdes ren. Eggleggende hunner og unger har behov for et fuktigere hjørne, så gi en del av bunnen litt fuktighet uten å gjøre hele terrariet fuktig.

LYS OG UVB

Podarcis siculus er dagaktiv og en ekte solelsker. Terrariet skal ha en kraftig varmespot og UVB-lys. UVB-lampen skal gi Ferguson-sone 3 (UV-indeks omtrent 3-5 ved solplassen) og sitte over solplassen, og et dagslysrør eller en LED-lampe lyser opp resten av terrariet. Lampen monteres slik at dyrene ikke kan komme nærmere den enn produsentens anvisning.

Dagslengden er 12-14 timer om sommeren og 8-10 timer i overgangsmånedene, og i oktober trappes belysningen ned før vinterdvalen. Dagslengde og temperatur styrer artens årssyklus, og i fangenskap beholder dyrene den naturlige rytmen så lenge lys og temperatur følger årstidene. Bytt UVB-rør etter produsentens anvisning, typisk hvert år. Utendørs sommeropphold gir naturlig UV-lys, men glass og plexiglass stopper UVB, så solbadet må skje gjennom nett og ikke gjennom ruter.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

Podarcis siculus er altetende med tyngden på dyrefôr. Maten er særlig små levende insekter og andre smådyr: sirisser, gresshopper, fluer, bananfluer, edderkopper, skrukketroll, snegler og ormer, og melorm i små mengder. Dyrene tar også plantedeler og frukt, hos noen bestander opptil halvparten av maten. Tilby derfor jevnlig fine blader, blomster, bær og små biter av frukt eller eple ved siden av fôrdyrene. Fôrdyrene må være små: høyst på størrelse med avstanden mellom øynene til dyret.

Voksne dyr fôres annenhver dag med så mye som de spiser på 10-15 minutter. Unger fôres daglig med svært små dyr som bananfluer, små sirisser og spretthaler. Dryss fôret lett med kalk ved de fleste fôringene og med et D3-holdig tilskudd en gang hver 1-2 uker hvis dyrene ikke har tilstrekkelig UVB. Gi ikke fôrdyr fra naturen hvis de kan være sprøytet. Tilskudd er særlig viktige for hunner i eggleggingstiden og for unger i vekst.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Podarcis siculus er rask, sky og territorial. Hannene markerer territorium med kroppsspråk og duftspor, og to hanner i samme terrarium kjemper til den svakeste blir stresset, går ned i vekt eller får bittskader. Hold derfor én hann sammen med to til fire hunner i et stort terrarium, eller et par. Hunnene tåler hverandre hvis det er rikelig med skjul og solplasser.

Dyrene skal ikke tas opp. De flykter, kaster halen ved stress eller fangst, og halen gror bare delvis tilbake med en annen struktur. Hvis et dyr skal flyttes, fanges det i en gjennomsiktig beholder og ikke med hånden. Et stort, velinnredet terrarium med mange skjul gjør dyrene mer synlige, fordi de føler seg trygge, og de venner seg til fôring fra pinsett. Arten er et dyr til observasjon. Tegn på stress er konstant gjemming, gjentatte fluktforsøk mot glasset og tap av appetitt.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Kjønnet ses lett hos voksne dyr: hannene har et bredere hode, kraftigere kjever, større lårporer og sterkere farger, mens hunnene er slankere og mer ensartede. Hos hannene er halebasen tykkere på grunn av hemipenis. Unger kan ikke bestemmes sikkert.

Dyrene blir kjønnsmodne i en alder av 10-14 måneder. Avl bør vente til hunnen har nådd full størrelse og er i godt hold, slik at hun ikke svekkes av eggleggingen.

PARRING

Paringen følger vinterdvalen. Dagslengde og temperatur styrer hele syklusen, så en kald vinterdvale i 2-3 måneder ved 5-10 °C er forutsetningen for paring og et godt kull; dyr som holdes varme hele vinteren, gir ofte dårligere kull. Etter dvalen vekkes dyrene langsomt over et par uker med stigende temperatur og dagslengde, og de skal fôres rikelig før de parer seg.

Vinterdvale og rugetid er ikke dokumentert for arten, så tallene for begge er lånt fra *Podarcis muralis* og tilpasset en sørligere art.

Paringen skjer fra april til juni. Hannen jager hunnen, biter henne i flanken eller ved halen og holder fast under paringen, som varer noen få minutter. Hunnene må ha mulighet til å trekke seg tilbake, ellers blir de stresset. En hann kan pare seg med flere hunner.

EGGLEGGING OG KULL

Hunnen legger egg fra slutten av april til midten av juli i to til tre omganger med omtrent 20 dagers mellomrom, i alt 12-20 egg i sesongen. Et enkelt kull rommer 2-12 egg, i gjennomsnitt 4-7, og unge, små hunner legger færrest.

Hunnen graver et hull i fuktig sand og dekker eggene til. Terrariet skal ha et lag på minst 10 cm lett fuktig sand der hunnen kan grave, og hunner som ikke finner et egnet sted, kan bli eggbundet. Tegn på eggbinding er en hunn som er tydelig oppsvulmet, sløv og ikke spiser, og hun må i så fall til veterinær.

Les mer: Typiske sykdommer og tegn på sykdom

INKUBASJON

Grav eggene forsiktig opp og flytt dem til en lukket beholder med fuktig vermikulitt eller perlitt (ca. 1:1 med vann etter vekt). Marker toppen på eggene, og vend dem ikke. Hold temperaturen på 25-30 °C. Fuktigheten i beholderen skal være høy, men eggene må ikke ligge i vann.

Eggene klekkes etter omtrent 35-50 dager, raskest ved den høye enden av temperaturspennet. Eggene tar opp vann og svulmer i løpet av rugetiden; det er et godt tegn.

OPPDRETT AV UNGER

Ungene må flyttes til et eget terrarium, for de voksne spiser unger. Et terrarium på 40 × 30 × 30 cm med skjul, solplass og UVB er passende de første månedene, og unger kan holdes i grupper på samme alder. Bunnen er fuktig i den ene enden og tørr i den andre.

Første fôr er bananfluer, spretthaler og svært små sirisser, senere små gresshopper og skrukketroll. Gi føde daglig, dryss med kalk, og gi kraftig UVB-lys, slik at det ikke oppstår beinsykdom. Ungene vokser raskt og er nesten voksne etter ett år. Den første vinteren skal de bare ha en kort og mild vinterdvale på 6-8 uker, og bare hvis de er i godt hold.

Helse og vanlige feil

De fleste problemer skyldes for lite varme, for lite UVB eller et for fuktig terrarium. De typiske problemene er:

- Beinsykdom (metabolsk beinsykdom) ved for lite UVB og kalk. Dyrene blir sløve, har bløte kjever og deformerte ben.
- Midd på hud og i øyekrokene. Midd kan behandles hos veterinær, og alle nye dyr skal holdes i karantene.
- Innvendige parasitter, særlig hos dyr fra naturen. En avføringsprøve hos veterinær avslører det.
- Eggbinding hos hunner som ikke har et passende sted å legge egg.
- Hudskifteproblemer og soppinfeksjoner ved vedvarende fukt.
- Bittskader og tap av hale ved stress og kamp mellom hanner.
- Skader under vinterdvalen: for varm vinterdvale gir aktive, avkreftede dyr, og for kald gir frost.

Hvis et dyr ikke spiser på mer enn en uke utenom vinterdvalen, hvis det er sløvt, oppsvulmet eller har problemer med å bruke bena, må det til en veterinær med erfaring med krypdyr. Vinterdvale er en belastning, og bare friske dyr i godt hold må sendes i vinterdvale.

Les mer: Karantene og hygiene

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.